

تحولات تاریخ‌نگاری دورهٔ معاصر

کارت ۱
درس ۱

پرسش‌ها

۱. تحولات تاریخ‌نگاری دورهٔ معاصر به چند دسته تقسیم می‌شود؟ نام ببرید.
۲. تاریخ‌نگاری سنتی ادامهٔ چه روندی در ایران است؟
۳. مورخان سنتی چه ویژگی‌هایی داشتند؟
۴. برجسته‌ترین ویژگی‌های تاریخ‌نگاری سنتی را نام ببرید.
۵. شیوهٔ تاریخ‌نگاری چه دوران‌هایی استمرار تاریخ‌نویسی عصر صفویان بود؟
۶. مورخ دربار نادرشاه افشار چه کسی بود و چه آثاری از خود به جای گذاشت؟
۷. موضوع کتاب‌های «مهدی‌خان استرآبادی» چه بود؟
۸. نویسندهٔ کتاب «تاریخ گیتی‌گشا» چه کسی است و با چه روشی نگارش شده است؟

پاسخها

۱. دو دسته، ۱- تاریخ‌نگاری سنتی ۲- تاریخ‌نگاری جدید
۲. ادامه وقایع‌نگاری‌ها و مجلس‌نویسی‌های دوره صفوی و پیش از آن
۳. اغلب اهل شعر و ادب بودند و آثار خود را با خصوصیات ادبی تألیف می‌کردند.
۴. ۱- تأکید بر تاریخ سیاسی و نظامی و شرح طولانی زندگی شاهان، جنگ‌ها و فتوحات ۲- بی‌توجهی به زندگی اجتماعی و حیات فرهنگی و اقتصادی مردم ۳- بی‌توجهی به علل و نتایج رویدادها و تحولات تاریخی ۴- داشتن روحیه تملق و چاپلوسی ۵- تأکید بر مصنوع و متکلف‌نویسی و پرهیز از ساده‌نویسی ۶- بی‌توجهی به سنجش و نقد منابع
۵. تاریخ‌نگاری دوران افشاریه و زندیه
۶. میرزا مهدی‌خان استرآبادی، کتاب‌های جهانگشای نادری و ذرّه نادره
۷. فتوحات نادر را شرح می‌دهد و وی را می‌ستاید.
۸. میرزا محمدصادق موسوی، تاریخ زندیه با اسلوبی مصنوع و دشوار همراه با تملق‌گویی از فرمانروایان زندیه

پرسش‌ها

۹. شکل جدید تاریخ‌نگاری ایران در دوره معاصر چگونه بود؟
۱۰. چه رویدادی توجه زمامداران و نخبگان ایران را به دنیای غرب جلب کرد؟
۱۱. نتیجه مقایسه وضعیت ایران و غرب توسط نخبگان ایران چه بود؟
۱۲. کدام مورخ مشهور عصر قاجار، از چهره‌های برجسته فرهنگی این دوران است و ریاست دارالترجمة همایونی را نیز بر عهده داشت؟
۱۳. چه اقدامات فرهنگی در دوره ریاست محمدحسن‌خان اعتمادالسلطنه انجام شد؟
۱۴. ترجمه آثار اروپاییان به زبان فارسی چه تأثیری در تاریخ ایران داشت؟
۱۵. چه عواملی زمینه تحولی عمیق و اساسی را در تاریخ سنتی ایران فراهم آورد؟

تحولات تاریخ‌نگاری دوره معاصر

کارت ۲
درس ۱

پاسخها

۹. از نظر بینش و روش با تاریخ‌نگاری سنتی متفاوت بود.
۱۰. جنگ‌های ایران و روسیه
۱۱. آغاز ترجمه آثار اروپایی از زمان عباس میرزا - تأسیس مدرسه دارالفنون و ایجاد دارالطباعه دولتی و دارالترجمه همایونی در زمان ناصرالدین‌شاه
۱۲. محمدحسن‌خان اعتمادالسلطنه
۱۳. ترجمه آثار به فارسی، که آثار ترجمه شده، بیش‌تر نوشته‌های تاریخی از زبان‌های اروپایی به فارسی بود.
۱۴. باعث آشنایی نویسندگان و مورخان ایرانی با بینش و روش مورخان اروپایی شد.
۱۵. گسترش فعالیت علمی شرق‌شناسان و رمزگشایی کتیبه‌های بیستون و طاق بستان. این کشفیات منابع نوینی را پیش‌روی مورخان قرار داد.

پرسش‌ها

۱. کدام تاریخ‌نگاران سنتی و متفکران عصر قاجار، به بعضی از ویژگی‌های این نوع از تاریخ‌نگاری انتقاد داشتند؟
۲. نخستین فردی که واقعتاً قتل امیرکبیر را بازتاب داده چه کسی بود و کدام تاریخ‌نویس عصر قاجار خود را از پرده‌پوشی‌ها و مداحی‌های رایج مورخان رسمی دور ساخت؟
۳. میرزا فتحعلی‌خان آخوندزاده، به شیوه تاریخ‌نویسی چه کسی بنابر چه دلایلی، در کدام رساله انتقاد داشت؟
۴. میرزا آقاخان کرمانی، در رواج تاریخ‌نگاری جدید چه تأثیری داشت و در این مورد چه اعتقادی را مطرح کرد؟

انتقاد به تاریخ نویسی سستی

کارت ۳
درس ۱

پاسخها

۱. خاوری شیرازی مورخ مشهور زمان فتحعلی شاه و نویسنده تاریخ ذوالقرنین، میرزا محمدجعفر خورموجی از مورخان عصر ناصری و مؤلف کتاب حقایق الاخبار ناصری، محمدحسن خان اعتمادالسلطنه و میرزا فتحعلی خان آخوندزاده از متفکران دوره قاجار، میرزا آقاخان کرمانی.
۲. میرزا محمدجعفر خورموجی - محمدحسن خان اعتمادالسلطنه
۳. رساله ایراد، شیوة تاریخ نویسی رضا قلی خان هدایت، به دلیل استفاده او از شعر در بیان رویدادها و به کار بردن الفاظ مصنوع ادبی انتقاد داشت.
۴. میرزا آقاخان کرمانی، در رواج تاریخ‌نگاری جدید گام‌های مؤثری برداشت؛ وی معتقد بود که مورخان جدید اروپایی با بررسی سیر حوادث و مطالعه علل و نتایج رویدادها به قوانینی دست یافته‌اند که آنرا «حکمت تاریخی» می‌نامند.

پیش‌ها

۱. در شیوه تاریخ‌نگاری نوین، تاریخ‌نویسان و پژوهشگران با استفاده از چه منابعی، رویدادهای تاریخی را ارزیابی می‌کردند؟
۲. تاریخ‌نگاران جدید از نتایج تحقیقات چه علمی در مطالعه تاریخ بهره‌مند می‌شدند؟
۳. چه عواملی به ترویج و توسعه روش پژوهش علمی تاریخ در ایران کمک شایانی کرد؟
۴. چه عواملی تأثیر بسزایی در گسترش و ارتقای روش تاریخ‌نگاری جدید در ایران داشته است؟
۵. اساس کار تاریخ‌نگاران سنتی و نوین را با یکدیگر مقایسه کنید.
۶. کدام رویداد تأثیر عمیقی بر دگرگونی بینش مورخان ایرانی داشت و توجه آنان را به ابعاد گوناگون رویدادهای تاریخی و نقش مردم جلب کرد و در کدام کتاب این بینش پدیدار شده است؟
۷. رویدادهای مهم دیگری، غیر از انقلاب مشروطه که تأثیر عمیقی در بینش مورخان ایرانی گذاشتند، کدام‌اند؟

روش و بینش تاریخ نگاری جدید

کارت ۴
درس ۱

پاسخها

۱. روش تحقیق علمی، بهره‌برداری از منابع و اسناد و مدارک معتبر و گزینش و نقد آنها.
۲. باستان‌شناسی، زبان‌شناسی، جغرافیا، جامعه‌شناسی و اسطوره‌شناسی
۳. گسترش مدارس جدید، تأسیس دانشگاه و رواج آموزش تاریخ به عنوان یک رشته علمی در دوره معاصر
۴. ایجاد مراکز تحقیقاتی و نشریات تخصصی در حوزه مطالعات تاریخی، تألیف، ترجمه و نشر کتاب‌ها و مقاله‌های علمی فراوان
۵. تاریخ‌نگاران سنتی، به بررسی زندگی پادشاهان و شرح فتوحات آنان می‌پردازند. تاریخ‌نویسان نوین، به بررسی جنبه‌های گوناگون حیات انسانی اعم از سیاسی، نظامی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی می‌پردازند.
۶. انقلاب مشروطیت، کتاب بیداری ایرانیان نوشته میرزا محمدناظم الاسلام کرمانی
۷. نفوذ و دخالت کشورهای استعمارگر - جنگ‌های جهانی اول و دوم - اشغال ایران - کودتاهای ۱۲۹۹ و ۱۳۳۲ - جنبش ملی شدن نفت و انقلاب اسلامی

پرسش‌ها

۱. عمده‌ترین گونه‌های منابع مهم تاریخی در دوره معاصر کدام‌اند؟
۲. ویژگی منابع پژوهش دوره معاصر تاریخ ایران نسبت به دوران پیش چه بود؟
۳. ویژگی‌های کتاب‌های تاریخی در دوره معاصر و به ویژه عصر قاجار را شرح دهید.
۴. چه کسانی در دوره معاصر اقدام به نگارش خاطرات خویش کرده‌اند؟
۵. خاطرات در دوره معاصر حاوی چه مطالبی است؟
۶. خاطرات «محمد مصدق» و «شرح زندگانی من» و «نورالدین پسر ایران» هر کدام مربوط به کدام دوره معاصر است؟

پاسخها

۱. انواع کتاب‌ها (تاریخی، ادبی، خاطرات، سفرنامه‌ها، زندگی‌نامه‌ها) و نشریات (روزنامه‌ها و مجلات) و اسناد منابع آرشیوی، وسایل و ابزارها
۲. کثرت و تنوع فراوان
۳. با دو رویکرد سنتی و جدید کتاب‌های متعددی در موضوع تاریخ نوشته شد. علاوه بر این در این دوره، اروپاییانی که اغلب مدتی را در ایران به سر برده بودند، کتاب‌هایی درباره تاریخ ایران نوشتند.
۴. عده زیادی از شخصیت‌های سیاسی، نظامی، اقتصادی و فرهنگی و یا مردم عادی
۵. حاوی اطلاعات ارزشمندی درباره اوضاع سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی و شرح حال رجال این دوره
۶. پهلوی - قاجار - جمهوری اسلامی

پرسش‌ها

۷. «سفرنامه نویسی» در چه دورانی گسترش فراوانی یافت و شخصیت‌های این دوران، چه مطالبی را در سفرنامه‌های خود نگارش می‌کردند؟
۸. از کدام پادشاهان قاجار سفرنامه‌های متعددی به جا مانده است؟
۹. سفرنامه‌ها از چه نظر حائز اهمیت هستند و حاوی چه اطلاعاتی هستند؟
۱۰. آثار ادبی عصر قاجار به چند دسته تقسیم می‌شود؟ شرح دهید.

پاسخها

۷. در عصر قاجار - دیده‌ها و شنیده‌های خویش را از سفرهای داخلی و خارجی‌شان
۸. ناصرالدین شاه و مظفرالدین شاه
۹. از نظر مطالعه تاریخ اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی - حاوی اطلاعات ارزشمندی درباره موضوع‌های اقتصادی مانند مالیات، گمرک، راه‌ها، مسائل اجتماعی از قبیل آداب و رسوم، پوشاک و تغذیه و مباحث فرهنگی، دینی، هنری و معماری
۱۰. به ۳ دسته، شعر، منشآت، داستان و رمان
- شعر: دیوان ملک‌الشعراى فتحعلی‌خان صبا، گلشن صبا، مثنوی شاهنشاهنامه صبا، دیوان وصال شیرازی و . .
- منشآت: مجموعه رسائل و منشآت میرزا ابوالقاسم قائم مقام فراهانی که حاوی چند رساله، نامه‌های دوستانه، عهدنامه‌ها و وقف نامه‌هاست.
- داستان
- ها و رمان‌ها: کتاب احمد یا سفینه طالبی نوشته طالبوف - سیاحت‌نامه حاج‌زین‌العابدین مراغه‌ای سفرنامه‌ای خیالی

پرسش‌ها

۱۱. یکی از ابداعات تأثیرگذار تمدن جدید غربی که در دوره قاجار به ایران راه یافت چه بود و چگونه بر جامعه ایرانی تأثیر گذاشت؟
۱۲. اولین روزنامه ایران چه نام داشت و توسط چه کسی و در کجا منتشر شد؟
۱۳. امیرکبیر کدام روزنامه را و به چه منظور منتشر کرد؟
۱۴. به چه دلیل برخی روزنامه‌نگاران در خارج از کشور اقدام به نشر روزنامه‌هایی به زبان فارسی کردند؟
۱۵. نشریات از چه زمانی رشد سریعی پیدا کردند؟
۱۶. در چه دورانی نشریات توسعه و تنوع فراوانی یافتند و مجله‌های تخصصی در موضوعات تاریخی منتشر شدند؟

پاسخها

۱۱. نشریه (روزنامه) - از طریق آگاهی بخشی عمومی، تأثیرات فکری، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی زیادی بر جامعه ایرانی گذاشت.

۱۲. کاغذ اخبار - میرزا صالح شیرازی - تهران

۱۳. روزنامه وقایع اتفاقیه - برای رشد آگاهی‌های سیاسی و اجتماعی مردم و توسعه فکری و فرهنگی جامعه - که بعداً به روزنامه دولت علیه ایران تغییر نام داد.

۱۴. به دلیل ماهیت استبدادی حکومت قاجار و نبود آزادی بیان

۱۵. پس از پیروزی انقلاب مشروطه

۱۶. در دوران پهلوی و جمهوری اسلامی

پرسش‌ها

۱۷. مهم‌ترین منابع پژوهش تاریخی کدام است و شامل چه منابعی می‌شود؟

۱۸. «آرشیو» به چه محلی گفته می‌شود؟

۱۹. آرشیو ملی هر کشور از چه نظر اهمیت دارد؟

۲۰. «اسناد» حاوی چه نوع اطلاعاتی است؟

پاسخها

۱۷. اسناد تاریخی - شامل کلیه مکاتبات حکومتی، فرمان‌ها، معاهدات سیاسی - نامه‌های شخصی و اداری - اسناد مالی و قضایی - گزارش‌های اقتصادی - فرهنگی - نظامی و حقوقی
۱۸. در بسیاری از کشورهای جهان محلی برای نگهداری، حفاظت، مرمت، طبقه‌بندی و آماده‌سازی آن‌ها و استفاده محققان ایجاد شده است که به آن «آرشیو» گفته می‌شود.
۱۹. محل نگهداری اسناد و مدارک با ارزش و معتبر مربوط به آن کشور است.
۲۰. اسناد حاوی اطلاعاتی بسیار ارزشمند و منحصر به فرد درباره مسائل و موضوع‌های سیاسی، اداری، اقتصادی (مالی، ملکی و معاملات) و فرهنگی، دیدگاه و عملکرد افراد، شخصیت‌ها، احزاب و گروه‌های سیاسی، اجتماعی و مذهبی است.